

Тијана Т. Бежанић
 tijana_mutavdic@yahoo.com
Тамара Ђ. Јанковић
 tammara.jankovic@gmail.com

UDK 016:811.163.41'374(049.32)

Градска библиотека
 „Владислав Петковић Дис”, Чачак

БИБЛИОГРАФИЈА СРПСКИХ РЕЧНИКА ДЕЈАНА ВУКИЋЕВИЋА

Приказ књиге: Дејан Вукићевић. *Библиографија српских речника*. Београд: Народна библиотека Србије, 2016.

Тврдња коју би ретко ко могао оспорити или довести у питање, а потиче из искуства готово сваког ко је имао прилику или потребу да се служи речником јесте да је најсвеобухватнија књига о неком језику, али и незаобилазна литература, чак и приликом стицања елементарних знања о употреби и карактеристикама језика који усвајамо. Творци речника, али и њихови корисници, свесни су да је посао озбиљног лексикографа изузетно комплексан, захтеван, мукотрпан и дуготрајан. Стога не изненађују речи једног од највећих и најчувенијих аутора речника енглеског језика са наших простора, Рудолфа Филиповића, да попис речи и њиховог значења у једном језику никада не може бити „потпун, коначан и завршен”, а да се посао лексикографа принудно и привремено завршава само када се речник преда у штампу. Примарна улога лексикона, али и њихова дистинктивна карактеристика у односу на друге публикације које се баве овом тематиком јесте да прати развој и унапређење једног језика. Савремено доба, у којем су свеprisутна друштвена, привредна, културна збивања и вртоглав научнотехнолошки напредак, неумитно је довело до експанзије свих активних језика, па самим тим и потребе за израдом што исцрпнијих и детаљнијих речника из различитих области људског знања. Нажалост, упркос општеприхваћеном мишљењу да је просечан човек 21. века далеко образованији и информисанији, да поседује шире видике и општу културу него што је

то био случај пре само неколико деценија, неретко можемо чути младе људе како изричито одбацују потребу за израдом речника у штампаном формату јер се готово све може пронаћи у онлајн издањима речника који се редовно допуњују и ажурирају. Такав став демантују бројни примери из свакодневног искуства, како у преводилачком раду, тако и приликом изучавања литературе на другим језицима.

Увиђајући значај речника и неопходност пописа ове врсте публикација, као незаобилазне референсне литературе, Дејан Вукићевић, библиотекар, библиограф и књижевник, дао је још један допринос на пољу библиографије објавивши *Библиографију српских речника* у издању Народне библиотеке Србије. Ова библиографија представља очекиван наставак *Библиографије српских енциклопедија и лексикона* (Завод за уџбенике и наставна средства, 2014).

Аутор је на почетку представио смернице за коришћење *Библиографије* и упознао читаоце са методологијом рада, као и са недоумицама са којима се сусретао и начинима на које их је разрешио. Критеријуми за израду ове библиографије одређени су већ у *Библиографији српских енциклопедија и лексикона*. Иако би било идеално грађу пописати по принципима српске ретроспективне библиографије, аутор је границе сузио, па су тако пописани и описани речници на српском, или и на српском језику, који су објављени на тлу данашње Србије. Тежини рада на оваквој библиографији доприноси и попис граничних случајева, који су били доста компликованији него у *Библиографији српских енциклопедија и лексикона* управо због постојања варијанти српског језика. Вукићевић јасно назначавача зашто су одређене јединице ушле, или зашто нису, у ову драгоцену публикацију. У оквиру библиографије дат је и *Appendix* у коме су наведена дела објављена ван граница Србије. Њиме је обухваћено 411 јединица које су нумерацијом интегрисане у целину, а уз напомену да овај додатак није комплетан, али да може представљати основу целовитије библиографије. Библиографија садржи попис монографских публикација и не обухвата издања обима мањег од 49 страна. Иако вођен овим критеријумом, аутор оправдано чини изузетке када су у питању публикације објављене пре Другог светског рата, настојећи да попише и оне речнике који се баве лексиком недовољно познатих области људског знања. Било би неправедно изоставити речнике који нису великог обима, али који су за потребе проучавања лексикографије са становишта будућих истраживача незаобилазно штиво. У библиографији су пописани и правописи српског језика у којима се налазе речници који садрже преко 48 страна.

Библиографија српских речника броји укупно 2.959 библиографских јединица (од чега 12 накнадно додатих и означених помоћним словом „а”) обрађених *de visu*. Приликом израде коришћена је узајамна база података COBISS.RS, базе података других националних библиотека из региона, као и *Српска библиографија : књије : (1868–1944)*. Како је библиографски попис рађен *са књијом у руци*, јединице које нису виђене обележене су звездом. У изради библиографије коришћен је међународни ISBD(M) стандард. Због уштеде простора, аутор се одлучио да изостави проред између одреднице и каталошког описа и испред подручја напомена, што је и све чешћа пракса библиографа, посебно код израде обимних библиографија, као што је и случај са овом. Такође, подаци о месту штампања и штампару дати су само за издања до 1945. године. Дејан Вукићевић у класификацији библиографских јединица користи хронолошки принцип као најпогоднији. Најпре су пописане јединице без година, а затим следе публикације објављене од 1803. до 2015. године. У оквиру једне године примењен је алфabetски принцип. Прегледност, претраживост и информативну вредност *Библиографије српских речника* аутор је постигао сачињавајући три регистра: именски, регистар наслова и регистар језика. Именски регистар садржи сва имена из библиографске јединице на нивоу примарног ауторства. Регистар наслова садржи и наслове са споредне насловне стране, као и наслове из поља напомена и ради прегледности рашчлањен је на ћирилични и латинични. Посебно занимљив је регистар језика, јер самим тим што сведочи о бројности речника поједних језика, даје увид о заступљености одређених језика у свакодневној употреби. Уколико се упустимо у његову дубљу анализу, осврћући се на хронолошки попис јединица, можемо закључити да су највећу популарност у 19. веку имали грчки, латински, немачки, француски и руски, док се у другој половини 20. века бележи експанизија енглеског језика. Упркос вековном присуству турског језика на нашим просторима, приметна је мала заступљеност речника на овом језику. Такође, аутор је додао и допуну за *Библиографију српских енциклопедија и лексикона* која броји 67 нових библиографских јединица праћених одговарајућим регистрима имена и наслова.

На основу *Библиографије српских енциклопедија и лексикона* и *Библиографије српских речника*, које чине неодвојиву целину, може се урадити детаљна анализа издаваштва ових врста публикација, пратити динамика њиховог излажења, заступљеност појединих аутора и доминација одређених језика у различитим временским периодима.

Да ова публикација поред основне намене може представљати и занимљиво штиво за читаоце, потврђују примери речника који показују чиме

се све лексикографија може бавити: *Ријечник њерагарсѣва* Мирослава Хирца, *Цейарски (шајровачки) речник : њихов живої и начин извађања крађа* Милана Бановића, *Фреквенцијски речник наслова дневної лисѣа „Дневник”*, *Речник њасѣирско-ѡедаїошке ѣеолоїје* Чедомира Драшковића, *Речник срїских народних веровања о биљкама* Веселина Чајкановића, *Речник лесковачкої ѡвора* Бранислава Митровића, *Ускочки речник. Књ. 1, А-њушкало* Милије Станића, *Инѣелектѣуално-кочијашки речник* Владимира Рукавине, *Београдски фрајерски речник* Петрита Имамија, *Терај кера, луїко моја бела... : војвођански речник за ѡанонце-ѡочетїнике* Софије Бајандић Јовановић, *Речник моїа малоїа Милана Ј. Пойовића (рођ. 26. Јулија 1879. у Панчеву)* Јована Поповића и др.

Међу највреднијим и најзначајнијим издањима издвајају се речници Вука Стефановића Карацића, Ђуре Даничића, Милана Вујаклије, Александра Белића, Милоша С. Московљевића, као и савременика Бориса Хлебеца, Данка Шипке, Милана Шипке, Ивана Клајна и многих других.

Захваљујући богатом библиографском знању Дејан Вукићевић је препознао ситуације у којима је неопходно оглушити се о унапред утврђене критеријуме за израду *Библиографије срїских речника*, водећи рачуна о томе да неке од најзначајнијих публикација из националне библиографије, које номинално не припадају овом попису уврсти у попис јер својом садржином и те како завређују да се нађу у овом значајном библиографском делу. Приликом израде ове публикације било је потребно да библиограф уложи знатан истраживачки труд и пажњу да не унесе неко дело поведен само насловом (*Хазарски речник*) или због недовољно индикативног наслова занемари неки занимљив лексикографски прилог (*Салајка које (више) нема*), већ да сваку публикацију подробно анализира и испита њену садржину.

Са дугогодишњим искуством у изради различитих врста библиографија, аутор се прихватио захтевног и немалог задатака са циљем да попише грађу која до сада није била предмет рада библиографа, бар не у овом обиму. Одлике овог Вукићевићевог дела су практичност, информативност, прегледност и поузданост, што једну библиографију чини изузетно квалитетном и примењивом.